

Ana Mahnić-Čosić

ISTOVJETNOSTI I RAZLIKE U STRUKTURI PRIDJEVSKIH PRATILACA U NJEMAČKOM I HRVATSKOM ILI SRPSKOM JEZIKU

Izvorni znanstveni članak. Primitljeno 1. 5. 1984.

UDK 801.23:801.563.1:800.88:803.0:808.62

Rad predstavlja kontrastivnu analizu dopuna i dodataka njemačkih pridjeva u prijevodima na hrvatski ili srpski jezik.

Ustanovljeno je da se sintaktička struktura pridjevskih sintagmi rijetko mijenja a leksička još rjeđe. Iznimku čine njemački pridjevi participijskog porijekla koji se najčešće prevode relativnim rečenicama.

Cilj ovog rada je utvrđivanje istovjetnosti i razlika među pratiočima pridjeva kao nukleusa sintagme u njemačkom i hrvatskom ili srpskom jeziku. Rad je eksperimentalnog karaktera i predstavlja pokušaj primjene gramatike zavisnosti, u verziji Ulricha Engela,¹ u kontrastivnoj analizi na dvojezičnom korpusu koji se sastoji od tri teksta Stefana Zweiga i njihovih prijevoda na hrvatski ili srpski jezik.²

Osnivačem gramatike ovisnosti i koncepcije o sintaktičkoj valentnosti glagola smatra se općenito Lucien Tesnière, francuski slavist i strukturalist.³ Njegova izlaganja o zavisnim odnosima elemenata rečenične strukture i o glagolu kao strukturalnom centru rečenice, od kojeg polaze svi odnosi zavisnosti, predstavljaju osnovu od koje danas polazi gramatika zavisnosti ko-

¹ U teorijskom pogledu ovaj se rad bazira na Engel 1982: Ulrich Engel, *Syntax des deutschen Gegenwartssprache*, Schmidt, Berlin, 1982.

² Korpus se sastojao od sljedećih tekstova:

- a) S. Zweig, *Ungehduld des Herzens*, Fischer, Frankfurt a. M. — Hamburg, 1977. (skraćeno UH)
- b) S. Zweig, *Magellan*, Fischer, Frankfurt a. M. — Hamburg, 1977. (skr. MAG)
- c) S. Zweig, *Joseph Mouché*, Fischer, Frankfurt a. M. — Hamburg, 1977. (skr. FOU)
- d) S. Zweig, *Nestrpljivo srce*, O. Keršovani, Rijeka, 1965.
- e) S. Zweig, *Magellan*, Mladost, Zagreb, 1972.
- f) S. Cvajg, *Zocef Fuše*, Prosveta, Beograd, 1952.

Prevedeni dio korpusa smatran je isto toliko reprezentativnim kao i njegov originalni dio, tj. nije se ukazivalo na eventualne greške prevodilaca.

³ Djelo na koje se najčešće pozivaju predstavnici gramatike zavisnosti jest Lucien Tesnière, *Éléments de syntaxe structurale*, Klincksieck, Paris, 1969. (1. izd. 1959)

ju su razvili i na njemački jezik primijenili suvremeni njemački lingvisti Ulrich Engel i Gerhard Helbig.⁴

Velika većina dosadašnjih istraživanja provedena postupcima gramatike zavisnosti odnosila se na valentnost glagola. To je razumljivo ako se ima na umu da gramatika zavisnosti istražuje prije svega strukturu rečenice polazeći od glagola kao njezina strukturalnog centra. U gramatici zavisnosti inače elemente svake klase riječi može biti regens. To potvrđuje i G. Helbig ukazujući na to da je jedna od osnovnih tendencija razvoja suvremene teorije valentnosti širenje pojma valentnosti s glagola i na druge klase riječi.⁵ Stoga neki teoretičari smatraju da se i Engelova gramatika zavisnosti može definirati kao »totalna gramatika zavisnosti«. Takav pridjev po svojim reksijskim svojstvima ne pokazuje bitnu razliku u odnosu na glagol utoliko što se može govoriti i o njemu kao regensu koji okuplja oko sebe dopune i dodatke, tj. koji baš kao i glagol može imati specijalnu rekciju (valentnost).⁷

Osnovna jedinica ovog istraživanja jest *pridjevska fraza* (die Adjektivphrase), dakle onaj segment u kome je pridjev strukturalni centar.⁸ Pri tome upravo za područje pridjevske fraze Engelov model nije predviđao ni u jednom od dva dosadašnja izdanja sve klase dopuna i dodataka u pratnji pridjeva koji se pojavljuju u njemačkom jeziku. Zato je trebalo da ovaj rad na izabranom korpusu i u njegovu prijevodu utvrdi i one klase pratalaca (satelita) pridjeva koje Engel u oba izdanja svoje Sintakse ne evidentira.⁹

Kako je za potrebe kontrastivne gramatike njemačkog i hrvatskog ili srpskog jezika Z. Žiletić ustanovio zaokružen sistem pratalaca pridjeva u oba jezika, trebalo je u ovom radu utvrditi zastupljenost svih kategorija tih pratalaca.¹⁰ Z. Žiletić je pri tome ideju dopuna uz pridjeve primijenio i na njihove oblike s komparativom i superlativom. Naime, Engel spominje samo nekoliko kategorija pridjevskih dopuna (AE), dok Žiletić uvodi ukupno 17 kategorija dopuna i dodataka za oba jezika. Bitna razlika između glagolske i pridjevske rekcije jest ta što glagolska rekcija djeluje na razini rečenice, čime se determinira rečenična struktura. Pridjevi mogu upravljati samo u okviru pridjevske sintagme, tj. mogu determinirati samo strukturu

⁴ Gramatiku zavisnosti su našoj lingvističkoj javnosti prvi predstavili Stanko Žepić, »Gramatika zavisnosti i teorija valentnosti«, u: *Suvremena lingvistika*, 11, 1975, str. 19–28, i Pavica Mrazović, »Teorija gramatike zavisnosti«, u: *Strani jezici*, IV, 1975, br. 1–2, str. 5–22, id. »Razvoj gramatike zavisnosti«, u: *Gramatička teorija, kontrastivne studije i nastava stranih jezika*, ISJK, Novi Sad, 1979, sv. 1, str. 7–65. Za ostale bibliografske podatke o ovoj lingvističkoj teoriji vidi Pavica Mrazović, »Bibliografija radova o gramatici zavisnosti i valentnosti«, u: *Gramatička teorija, kontrastivne studije i nastava stranih jezika*, ISJK, Novi Sad, 1979, sv. 1, str. 165–203, koji sadrži 515 bibliografskih jedinica objavljenih u raznim zemljama uključujući naravno, i Jugoslaviju.

⁵ G. Helbig, »Tendencije razvoja suvremene teorije valentnosti«, u: *Strani jezici*, 1–2, 1979, str. 2–23.

⁶ Zoran Žiletić, »Gramatika zavisnosti U. Engela«, *Gramatička teorija, kontrastivne studije i nastava stranih jezika*, Novi Sad, 1979, str. 73–74.

⁷ U terminologiji gramatike zavisnosti U. Engela razlikuju se s jedne strane zavisni odnosi unutar glagolske fraze, a s druge strane zavisni odnosi unutar pridjevske fraze ili ostalih fraza. U prvom slučaju govori se o odnosu regens-dependens, a drugom slučaju nukleus-satelit. Budući da se ovdje radi o pridjevskoj frazi, tj. o odnosima unutar pridjevske fraze, zadržani su u ovom radu termini nukleus-satelit.

⁸ Vrlo pregledna paralelna lista pridjeva, glagola i imenica s identičnom valencijskom strukturom može se naći u: Lutz Götz, *Valenzstrukturen deutscher Verben und Adjektive*, Hueber, München, 1979, str. 81–82.

⁹ Engel 1977: 94

¹⁰ U. Engel, *Syntax des deutschen Gegenwartssprache*, Schmidt, Berlin, 1977; U. Engel, *Syntax der deutschen Gegenwartssprache*, Schmidt, Berlin, 1982.

¹¹ Z. Žiletić, »Phrasen mit Adjektiv als Nukleus im Deutschen und Serbokroatischen«, U: *Zeitschrift für Slavistik* 28/4 (1983), str. 616–617.

rečeničnog dijela (tzv. predikativa u školskoj gramatici) ili dijela rečeničnog dijela (atributa).

U radu se polazi od definicije pridjeva prema kojoj se pridjevom smatra onaj jezični element koji može stajati sam između determinativa i imenice.¹¹ Takva distinkcija, dosljedno provedena, omogućila je podjelu pridjevskih pratilaca na *dodatke* (Angabe) i *dopune* (Ergänzungen), prema Engelovoj definiciji: »Dodaci pridjeva su oni dijelovi koji mogu ovisiti o svim elementima unutar jedne klase riječi. Dopune su dijelovi koji ovise samo o određenim elementima unutar jedne klase riječi, odnosno dopune su supklasno-specifični dijelovi.«¹²

U izdvajanju pridjeva s funkcijom nukleusa i pri utvrđivanju pridjevskih pratilaca, osim pridjeva u obzir su uzeti i svi participi I i II koji u korpusu stoje između D i N. Dopune se zapisuju skraćeno kao AE (Adjektivergänzungen), a dodaci kao AI (Adjektivangabe). I jednima i drugima mogu se dopisivati indeksi. Tako indeks »3« u »AE₃« znači »dopuna pridjeva u dativu« (npr. *mir* u frazi *mir lieb*), dok indeks »sit« u »AI sit« znači »dodatak pridjeva u obliku situativa« (npr. *überall* u frazi *überall beliebt*). U primjerima se AE stavlja u šiljate, a AI u uglate zgrade.¹³ Pridjev u ulozi nukleusa potcrtan je linijom. Među dopunama uz pridjeve evidentirane su u korpusu i njegovu prijevodu ove kategorije:

1. dopuna u akuzativu, tj. AE₁
2. dopuna u genitivu, tj. AE₂
3. dopuna u dativu, tj. AE₃
4. prepozitivna dopuna, tj. AE₄
5. situativna dopuna, tj. AE₅
6. kvantitativna dopuna u akuzativu, tj. AE_{eqt}
7. direktivna dopuna, AE₆
8. adjektivna dopuna, tj. AE₈
9. verbatimna dopuna, tj. AE₉
10. graduativna dopuna, uz pridjev u pozitivu, tj. grAE_{po}
11. graduativna dopuna, uz pridjev u komparativu, tj. grAE_{co}
12. graduativna dopuna, uz pridjev u superlativu, tj. grAE_{su}
13. normativna dopuna, tj. noAE
14. poredbena dopuna uz pozitiv, tj. veAE_{po}
15. poredbena dopuna uz komparativ, tj. veAE_{co}
16. poredbena dopuna u superlativu, tj. veAE_{su}.

— Dopuna u akuzativu, tj. AE₁

1. <Dank> *schuldig* (FOU 276) — »duguju zahvalnost« (240)
2. /den/ <alles> /rapid/ *begreifend* /en Helfer/ (FOU 128) — »pomagača koji sve brzo shvata« (110)
3. /diese/ <mich> *entnervend* /e Leidenschaft/ (UH 241) — »strast koja mi je razarala živce« (291)

¹¹ »Adjektiv ist, was zwischen D und N stehen kann«, Vgl. U. Engel, *DVG: Begriffliche und terminologische Änderungen seit 1977*, Mannheim 1979, 3.

¹² Engel 1977: *Syntax*, str. 100.

¹³ < > = oznaka za dopunu pridjevu, satelit
 [ ] = oznaka za dodatak pridjevu
 / / = oznaka za izokvirene elemente, tj. one elemente u primjerima koji nisu relevantni za promatrani slučaj valentnosti.

4. /die/ ... <ihn selbst> *überraschend* /e Rolle/ (FOU 237) — »uloga koja njega samoga iznenađuje« (205)
5. AE₁ nema korespondente u hrvatskom ili srpskom jeziku, već se pojavljuju faze s nepridjevskim nukleusima.

— Dopuna u genitivu, tj. AE₂

Sve pronađene dopune u genitivu su imenske fraze.

6. /keiner/ <besonderen philosophischen Betrachtung> *bedürftig* (UH 117) — »vrijedna posebnih filozofskih razmatranja« (141)
7. <meiner Pflicht> *bewußt* (UH 343) — »svjestan svoje dužnosti« (414)
8. *müde* <der Advokaten und Redner und Neuerer> (FOU 116) — »zamorena od advokata, govornika i novatora« (100)
9. <seines Vertrauens> *würdig* (FOU 132) — »dostojni njegovog povjerenja« (113).

— Dopuna u dativu, tj. AE₃

Velika većina dopuna iz klase AE₃ uz nukleus u funkciji atributa pronominalnog su karaktera.

10. /die/ ... <allen> *wohlbekannt*/e Gestalt/ (FOU 227) — »svima dobro poznata prilika« (196)
11. <ihr> /zu/ *einsam* (UH 129) — »njoj odviše pust« (156)
12. <mir> *gleichgültig* (UH 254) — »meni svejedno« (307)
13. <Jedem>/wird/ *unbehaglich* (FOU 173) — »svakom je neugodno« (156)
14. <dem braven Pigafetta> *neu* (MAG 151) — »za dobroga Pigafettu nove« (159).

— Prepozitivna dopuna, tj. AE₄

15. *unerwartet* <für alle> (FOU 80) — »neočekivano za sve« (69)
16. <von Menschenliebe> *besessen*/er Mann/ (FOU 49) — »opčinjen čovečanskom ljubavlju« (43)
17. *behutsam* <mit ihr> (UH 94) — »oprezni s njom« (114)
18. *verächtlich* <vor sich selbst> (FOU 79) — »prezren u svojim sopstvenim očima« (68).

— Situativna dopuna, tj. AE₅

19. *heiß* <in dieser Telephonzelle> (UH 315) — »vruće u toj telefonskoj kabini« (380)
20. *neu* <bei mir> (UH 65) — »novo kod mene« (80)
21. *eisklar* <in mir> (UH 354) — »ledeno jasno u meni« (427)
22. <vor den Kameraden> *lächerlich* (UH 31) — »smiješan pred drugovima« (40).

— Kvantitativna dopuna u akuzativu, tj. AE_{qnt}

23. <sieben Jahre> *älter* (UH 91) — »sedam godina stariju« (111)
24. /sind/ ... <keine Unze Tinte> *wert* (FOU 254) — »ni kap mastila ne vrede« (220)

25. <hunderttausend> *wert /sind/* (UH 133) — »vrijede stotine tisuća« (161).

— **Direktivna dopuna, tj. AE₆**

26. /eines/ <gegen ihn> *gerichtet/en Pamphlets/* (FOU 203) — »protiv njega uperen pamflet« (149)

27. /den energisch/ <in die Tat> *umsetzend/en Helfer/* (FOU 128) — »i sve energično provodi u delo« (110)

28. <von rückwärts> *verborgen/en Menschen/* (FOU 13) — »od ljudi iz duboke pozadine« (10).

— **Adjektivna dopuna, tj. AE₈**

Adjektivne dopune uz pridjevski nukleus u atributivnoj upotrebi vrlo su brojne, za razliku od onih u predikativnoj koje su malobrojne.

29. <innerlich> *frei* (FOU 30) — »unutarnje slobodan« (26)

30. /dieser/ <scheinbar> *winzig/e Vorteil/* (MAG 121) — »prividno sitna prednost« (125)

31. <eindeutig> *klar* (MAG 28) — »posve jasno« (29)

32. /einen/ <süßlich> *sentimental/en Roman/* (FOU 19) — »sladunjavo sentimentalni roman« (17)

33. /die/ <wahrhaft> *heroisch/en Tage/* (FOU 51) — »zaista herojski dani« (44)

34. /dieser/ <scheinbar> *hilflos/e Greis/* (UH 207) — »taj prividno nemoćni starac« (251).

— **Verbativna dopuna, tj. AE₉**

Kao dopuna uz pridjev može se pojaviti cijela rečenica s glagolom u infinitivu ili u finitnom obliku.

35. *bereit* <den unerwünscht Heimgekehrten zum Teufel zu schicken> (FOU 231) — »spremni da neželjenog povratnika pošalju do đavola« (200).

— **Graduativna dopuna uz pridjev u pozitivu, tj. grAE_{po}**

36. /In/ <so> *eng/em Kreise/* (FOU 146) — »u tako uskom krugu« (125)

37. /ein/ <so> *famos/er Reiter/* (UH 313) — »tako sjajan jahač« (379)

38. /kein/ <ganz> *klar/es Spiel/* (MAG 81) — »ne posve jasnu igru« (81)

39. <völlig> *gleichgültig* (MAG 47) — »posve svejedno« (54).

— **Graduativna dopuna uz pridjev u komparativu, tj. grAE_{co}**

40. <immer> *schweigsamer* und *stummer* (MAG 110) — »sve šutljiviji i nijemiji« (114)

41. <immer> *unfreundlicher* (MAG 107) — »sve neprijazniji« (111)

42. <je> *weiter*, <desto> *besser* (FOU 174) — »što dalje, to bolje« (150)

43. <je> *länger*, <desto> *lieber* (FOU 174) — »što duže, utoliko milije« (150).

— **Graduativna dopuna uz pridjev u superlativu, tj. grAE_{su}**

44. /die/ <denkbar> *schlechtest/e Position/* (MAG 15) — »najgori zamislivi položaj« (15).

— **Normativna dopuna, tj. noAE**

45. <zu> *absurd* (UH 212) — »više nego apsurdno« (256)
46. <zu> *einsam* (UH 129) — »odviše pust« (156)
47. /ein/ <höchst> *undankbar/er Erbe/* (MAG 17) — »nadasve nezahvalan nasljednik« (17).

— **Poredbena dopuna uz pozitiv, tj. veAEpo**

48. /etwa so/ *alt* <wie Sie> (UH 161) — »otprilike star kao vi« (195)
49. /so/ *glücklich* <wie seit Jahren nicht> (UH 25) — »tako sretan kao što već godinama nisam bio« (32)
50. *dumm* <wie ihr alle meint> (UH 84) — »glupa kao što vi svi mislite« (102).

— **Poredbena dopuna uz komparativ, tj. veAEco**

51. *älter* <als er> (UH 91) — »stariju od njega« (111)
52. *besser* <als an seinem Verhalten> (MAG 101) — »bolje nego po njegovu vladanju« (105)
53. *klüger* <als sie selber> (FOU 146) — »pametniji od njih« (125).

— **Poredbena dopuna uz superlativ, tj. veAEsu**

54. /den/ *ältest/en* <seiner Minister> (FOU 227) — »najstarijeg od svojih ministara« (196)
55. /das/ *aufregendest/e* <aller Spiele> (FOU 30) — »najzbudljivijoj od svih igara« (26)
56. /diese/ *kleinst/e* <unter Europas Nationen> (MAG 20) — »najmanji evropski narod« (21).

Za razliku od dopuna dodaci pridjeva su oni dijelovi koji mogu ovisiti o svim elementima klase pridjeva. Njihove se kategorije međusobno razlikuju prema semantičko-logičkim osobinama. Engel razlikuje sljedeće kategorije: situativi (Situativangabe), egzistimatorije, odnosno procjene (Existimatorische Angabe) i dodaci za negiranje (Negationsangabe). Ustanovljeni su sljedeći primjeri za navedene dodatke:

— **Situativi, tj. AIsit**

57. [früher] *allmächtig/en Minister/* (FOU 282) — »nekad svemoćnog ministra (244)
58. *düster/er* [von Tag zu Tag] (MAG 108) — »od dana u dan hladnije« (112)
59. [sofort] *klar* (FOU 211) — »odmah jasno« (183).

— **Dodaci za ličnu procjenu, tj. AIAlexist**

60. [wirklich] /nicht mehr/ *böse* (UH 228) — »zaista /se/ više ne ljutite« (276)

61. [an und für sich] *glaubhaft* (MAG 54) — »samo po sebi vjerodostojno« (55)
62. /den/ [angeblich] *besiegt/en* Konsul (FOU 139) — »tobož pobeđenog konzula« (119).

— Dodaci za negiranje, tj. **Alneg**

63. [nicht mehr] /so/ *feierlich*, /so/ *pompös* (FOU 24) — »nije više tako svečan, tako veličanstven« (21)
64. [keineswegs] *nötig* (UH 65) — »nipošto nije potrebno« (80)
65. [niemals] *wage* und *vervorr/en* (MAG 93) — »nikad neodređen i smušen« (97).

Da bi se najbolje uočile sličnosti i razlike pridjevskih pratilaca u njemačkom i hrvatskom ili srpskom jeziku, prijevodni ekvivalenti su razvrstani i prema nukleusu pridjevske fraze, tj. prema vrsti riječi iz koje je nukleus u prijevodnom ekvivalentu. To je učinjeno iz dva razloga: a) zbog razlike u valentnosti njemačkih i hrvatsko-srpskih pridjeva, i b) zbog toga što njemačkom pridjevu ne odgovara uvijek pridjev u hrvatskom ili srpskom jeziku. U tom smislu razlikuju se: pridjevski, imenski, glagolski i nulti ekvivalenti.

I — Ekvivalenti u obliku hrvatskog ili srpskog pridjeva

Ovi ekvivalenti su najbrojniji i mogu se razvrstati u nekoliko tipova:

a) Njemačkom pridjevu odgovara u hrvatskom ili srpskom pridjev s istim brojem dopuna iz istih kategorija u dotičnom korpusu, npr.:

- $AE_1 \rightarrow AE_1'^{14}$
<sieben Jahre> *älter* = <sedam godina> *starija*
 $AE_2 \rightarrow AE_2'$
<der Konsequenzen> <voll> *bewußt* =
<potpuno> *svjestan*
<konsekvenca>
 $AE_4 \rightarrow AE_4'$
unerwartet <für alle> = *neočekivano* <za sve>
 $AE_8 \rightarrow AE_8'$
<innerlich> *frei* = <unutarnje> *slobodan*.

b) Njemačkom pridjevu odgovara u hrvatskom ili srpskom pridjev s istim brojem dopuna iz različitih kategorija u dotičnom korpusu, npr.:

- $AE_2 \rightarrow AE_4'$
müde <der Advokaten> $\neq$ *zamorena* <od advokata>¹⁵
 $AE_2 \rightarrow AI_{sit}$
<einer Täuschung> *schuldig* $\neq$ *kriv* [zbog zavaravanja]
 $AE_3 \rightarrow AE_4'$
<dem braven Pigafetta> *neu* $\neq$ <za dobroga Pigafettu> *nove*
 $AE_8 \rightarrow AE_5'$
<innerlich> *entschlossen* $\neq$ <u sebi> *rešen*.

¹⁴ Znakom »'« (prim) označen je pratilac pridjeva u hrvatskom ili srpskom prijevodu.

¹⁵ Znak » $\neq$ « kazuje da hrvatski ili srpski ekvivalent nije iz iste kategorije kao i njemački original.

c) Njemačkom pridjevu odgovara u hrvatskom ili srpskom dijelu korpusa pridjev bez pratioca kada je ovaj posljednji u prijevodu izostavljen. Pridjev u prijevodu može postati pratilac, dodatak imenice, tj. NI, npr.:

/einem/ <gutmütig> *glänzend*/en Mondgesicht/ = /gospodin/ *dobročudna sjajna* /lica/.

Dopuna *gutmütig* uz pridjev *glänzend* u prijevodu nije više dopuna uz pridjev, nego dodatak, atribut uz imenicu. Ovakve sintaktičke promjene u prijevodu često su posljedica neadekvatnog prenošenja smisla originalne rečenice kao i kod ovih primjera:

/mit/ <ahnungslos> *dankbar*/en Augen/ = <bezazlenim, zahvalnim> *očima*
umjesto: <bezazleno> *zahvalnim* /očima/

— <politisch> *freundschaftlich/e* Gespräch/ = <političkog i prijateljskog> razgovora, umjesto: <politički> *prijateljskog* /razgovora/.

Nešto drugačija je situacija sa sljedećim primjerom:

<mehr> *wert* <als alles Gerede vom Hörensagen her> = *vrednije*
<od svega trabunjanja po čuvenju>.

Tu je <mehr> *wert* preveden sintetskim oblikom komparativa. To je primjer za stupnjevanje pomoću leksičkog morfema iz klase partikula, dok je njegov ekvivalent u prijevodu stupnjevan pomoću gramatičkog morfema. U navedenim slučajevima radi se o istovjetnostima ili pak o vrlo bliskim sličnostima između pridjeva i njihovih satelita u njemačkom i hrvatskom ili srpskom jeziku. Ne manje interesantni i značajni za kontrastivnu analizu jesu i slučajevi kad pridjev u ulozi nukleusa pridjevske fraze nije preveden pridjevom, već nečim drugim. Već je spomenuto da su ustanovljeni ekvivalenti u imenskom i glagolskom obliku.

II — Ekvivalenti u obliku hrvatske ili srpske imenice

Kao i kod pridjevskih ekvivalenata, i ovdje se razlikuju:

a) Imenice s istim brojem dopuna iz istih kategorija, npr.:

$AE_3 \longrightarrow NE_2^{16}$

<den Verteidigern des Vaterlands> *nützlich* =

/od/ *koristi* <braniteljima zemlje>

$AE_4 \longrightarrow NE_4'$

nötig <für jedes steigende Geschlecht> =

potreba <za svaki naraštaj što pristiže>.

b) Imenice s istim brojem dopuna od kojih je barem jedna iz različite kategorije:

<etwa so> *alt* <wie Sie heute> =

<otprilike vaše> *dobi*.

Imenice kao semantički ekvivalenti imaju s pridjevom zajednički leksemski morfem, npr.:

/der/ [eben noch] <ehrfürchtig> *still/e* Saal/ =

/dvorana/, još čas prije puna *mir/a* i svečane tišine/

<sehr> *ehrend* = <velikoj> *čast/i*.

¹⁶ Zbog promjene kategorije (klase) nukleusa od AE_3 u prijevodu dopuna se ne označava (zapisuje) sa AE' nego s NE' .

III — Ekvivalenti u obliku hrvatskog ili srpskog glagola

Dopune i dodaci uz glagolske ekvivalente smatraju se dijelovima rečenice, a pridjevski i imenski dodaci i dopune su atributi, odnosno dijelovi rečeničnih dijelova. Semantički ekvivalenti u obliku glagola mogu se podijeliti u dvije osnovne grupe:

a) oni u kojima je njemački pridjev preveden glagolom:

<un unserem Fall> *unverwendbar*/ist/ =
<u našem slučaju> /ne može se/ *primijenit*/i;

b) oni u kojima se taj pridjev prevodi glagolom u relativnoj rečenici:

/dem nun eiskalt/ *heranrasend*/en Wind/ =
/vjetar/ koji je *zahu*j/ao hladan poput leda/.

Što se tiče pratilaca, njihova struktura ostaje najčešće nepromijenjena. Kao i kod imenskih ekvivalenata, i kod glagolskih ekvivalenata razlikuju se također dva tipa:

A) Njemačkom pridjevu u hrvatskom ili srpskom odgovara glagol s istim brojem dopuna iz iste kategorije, npr.:

AE₁ → E₁¹⁷
/sind für Fouché/ <keine Unze Tinte> *wert* =
ne *vrede* /za Fouchéa/ <ni kap mastila>
AE₄ → E₄'
gesund <für dich> = *ozdraviti* <za tebe>
AE₈ → E₈'
<vorsichtig> *stumm* = <mudro> *ćutao*.

B) Njemačkom pridjevu u hrvatskom ili srpskom odgovara glagol s istim brojem dopuna, od kojih je barem jedna iz različite kategorije, npr.:

AE₃ → E₁'
<dem anderem> *untreu* = *iznevjeriti* <drugog>
AE₃ → E₀'
<mir> <ganz> *warm* =
<prilično> *ugrijao*
AE₄ → E₀'
<ganz> *unföhlbar* <für Dich> =
nećeš me <uopće> *osjećati*.

IV — Nulti ekvivalenti

Nultim ekvivalentom nazvane su praznine u prijevodu na morfološkom planu tamo gdje u originalu stoji nukleus pridjevske fraze. Tu se najčešće radi o participskim nukleusima u atributivnoj upotrebi s pridjevom kao

¹⁷ Dopune i dodaci uz glagolske ekvivalente smatraju se dijelovima rečenice, a pridjevski i imenski dodaci i dopune su atributi, odnosno dijelovi rečeničnih dijelova. Tako će npr. AE, uz glagolski ekvivalent pridjeva stajati E₁ (ili E₁'). Ono što opravdava tvrdnju »isti broj dopuna iz istih kategorija« jest zapravo konstantnost indeksa tih dopuna (1, 2, 3, ...).

dopunom (AE₈). U prijevodu nukleus se ispušta a pridjevska dopuna uz taj ispušteni nukleus zauzima njegovo mjesto u ulozi pratioca imenice.

<unsichtbar> *bleibend/en Terroristen/* = *nevidljiv/i teroristi/*

<asthmatisch> *keuchend/er Mann/* = *sipljiv /čovjek/*

<zehnfach> *übersteigert/er Arbeitskraft/* = *udesetorostručen/om radnom snagom/.*

Primjenjujući princip odnosa zavisnosti na konkretan materijal, na strogo ograničen korpus, ustanovili smo sljedeće na području pridjevskih fraza:

— broj dopuna ostaje gotovo uvijek isti

— pridjev (nukleus) najčešće je preveden pridjevom, a ustanovljeni su slučajevi prijevoda pridjeva imenicom ili glagolom. Gotovo u pravilu to su imenice ili glagoli s istim leksičkim morfemom kao pridjevski ekvivalenti: *potreba/n/*, *dob*, *star/ost/*, *primjenjiv/ati/*, itd.

— Naravno da se u ovakvim slučajevima klase nukleusa mijenja morfološka, ponekad i sintaktička priroda dopuna: pridjevska dopuna iz njemačkog modela postaje imenska (AE → NE), odnosno glagolska dopuna (AE → E) u hrvatskom ili srpskom. Imenske dopune ostaju atributi, a glagolske postaju rečenični dijelovi.

— Jedan od najčešćih uzroka razlika jest upotreba njemačkog participa I u atributivnoj poziciji koji prevodioci prenose relativnom rečenicom zbog nepostojanja mogućnosti upotrebe analognog participa u našem jeziku.

ÜBEREINSTIMMUNGEN UND UNTERSCHIEDE IN DER STRUKTUR ADJEKTIVISCHER SATELLITEN IM DEUTSCHEN UND KROATISCHEN ODER SERBISCHEN

Zusammenfassung

Es wird über die Ergebnisse einer kontrastiven Gegenüberstellung von den drei Texten von Stefan Zweig und ihren Übersetzungen ins Kroatische oder Serbische vorkommenden Satelliten adjektivischer Nuklei berichtet. Die Untersuchung wurde im Sinne der Dependenz-Verb-Grammatik Ulrich Engels durchgeführt.

Die so gewonnenen Ergebnisse bieten ein differenzierteres Bild von der adjektivischen Rektion als das herkömmliche.